

Nieuwsbrief jrg 5, nr 13, juli 2022

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Kampen. Deze [leerstoel](#) wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

Inhoud

Opening van de tentoonstelling "Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)"	
in het Luther Museum Amsterdam.....	2
Prof. dr. Sabine Hiebsch in het NPO Radio 1 Nieuws.....	3
Interview met prof. dr. Sabine Hiebsch in het Nederlands Dagblad.....	3
Een artikel van prof. dr. Sabine Hiebsch in Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis.....	3
Eerste lutherse deelnemer aan de ATSF in Kampen.....	4
Excursie met de bachelor 1 studenten naar luthers Amsterdam.....	4
In memoriam Mevrouw Boot-Kooiman.....	5
Column van prof. dr. Sabine Hiebsch.....	6

Opening van de tentoonstelling “Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)” in het Luther Museum Amsterdam

Op 10 juni was onder veel belangstelling de opening van de tentoonstelling “Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)” in het Luther Museum Amsterdam.

Honderd jaar geleden, op 12 juni 1922, besprak de lutherse synode de vraag van de negentienjarige lutherse studente Laurence Caroline Dufour (1902-1988) of de bestaande reglementen van de evangelisch-lutherse kerk ook vrouwen toelieten tot het predikambt. De synode beantwoordde deze vraag met ja.

De lutherse kerk, een van oorsprong getolereerde minderheid, werd daarmee na de doopsgezinden en de remonstranten de derde kerk in Nederland waar vrouwen op de kansel konden staan, én de eerste lutherse kerk wereldwijd.

Jantine Auguste Haumersen (1881-1967) werd in 1929 de eerste vrouwelijke predikant; Dufour volgde haar in 1931.

Prof. dr. Sabine Hiebsch houdt zich al langer bezig met het thema “vrouwen in het ambt”. De afgelopen twee jaar deed zij onderzoek in archieven en collecties in onder andere Leiden, Den Haag, Haarlem, Kampen en Amsterdam. Haar onderzoek vormt de basis voor de tentoonstelling die zij als gastcurator begeleidt.

Het Luther Museum vertelt dit unieke stuk Nederlandse lutherse geschiedenis aan de hand van grotendeels niet eerder getoonde objecten en documenten uit verschillende archieven, collecties en lutherse gemeenten.

Dr. Harry Donga sprak bij de opening een groetwoord namens het bestuur van het Luther Museum en leidde de middag.

Ds. Ilona Fritz, de eerste presidente van de evangelisch-lutherse synode, was speciaal voor de opening uit Duitsland gekomen. Zij sprak over ‘Lutherse vrouwen in alle ambten van de kerk: een oecumenische uitdaging’.

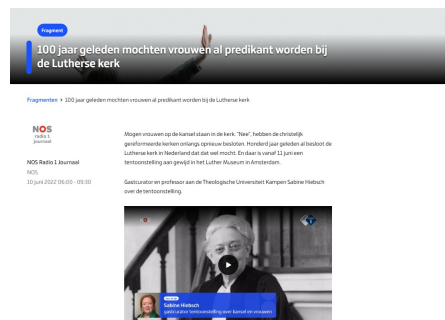
Professor Hiebsch gaf als gastcurator een inhoudelijke introductie van de tentoonstelling en beklemtoonde ook de relevantie van de tentoonstelling in het kader van de huidige maatschappelijke en kerkelijke discussies over de rechten van vrouwen. Junko Sakakibara, samen met haar man Klaas Koelewijn ook verbonden aan de lutherse kerk in Haarlem, bespeelde het orgel in de kerkzaal van het museum.

De tentoonstelling is te zien tot 11 september 2022.

Meer informatie vindt u [hier](#)

Prof. dr. Sabine Hiebsch in het NPO Radio 1 Nieuws

In de ochtend van 10 juni was prof. dr. Sabine Hiebsch te gast in het NPO Radio 1 Nieuws. Presentator Astrid Kersseboom interviewde haar over de tentoonstelling 'Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)' en haar rol als gastcurator.

Het fragment is [hier](#) te beluisteren.

Interview met prof. dr. Sabine Hiebsch in het **nederlands dagblad**

'Zo kwamen vrouwen op de lutherse kansel'

Ilona de Lange van het Nederlands Dagblad interviewde prof. dr. Sabine Hiebsch over haar onderzoek naar 'Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)' voor de tentoonstelling die van 11 juni tot 11 september 2022 te zien is in het Luther Museum Amsterdam.

Het artikel verscheen in de online krant van 9 juni en in de papieren krant van 10 juni 2022.

U kunt het artikel [hier](#) lezen.

Een artikel van prof. dr. Sabine Hiebsch in Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis

Voor het juni-nummer van Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis (jaargang 25, nr. 2, juni 2022: 56-71) schreef prof. dr. Sabine Hiebsch een artikel over 'Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)'. Zij presenteert daarin de eerste resultaten van haar onderzoek dat tevens de basis vormt voor de gelijknamige tentoonstelling in het Luther Museum Amsterdam.

Dit is het eerste overzichtsartikel over de geschiedenis van vrouwen in het predikambt in de lutherse kerk in Nederland.

In haar onderzoek ontdekte prof. Hiebsch ook de hartelijke relatie tussen prinses Juliana en da. Dufour, die in 1922 door haar vraag aan de lutherse synode de steen aan het rollen bracht. Daarvoor onderzocht zij de Collectie mevrouw Ds. L.C. Dufour die onderdeel is van de Koninklijke Verzamelingen in Den Haag. Het artikel van prof. Hiebsch wordt daarom ook opgenomen in de bibliotheekcollectie van de Koninklijke Verzamelingen.

Tijdens de tentoonstelling (11 juni tot 11 september 2022) is dit nummer van Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis in het Luther Museum Amsterdam verkrijgbaar.

Eerste lutherse deelnemer aan de ATSF in Kampen

The Advanced Theological Studies Fellowship (ATSF) is een onderzoeks uitwisselingsprogramma van de Theologische Universiteit Kampen | Utrecht. Voor de periode van een maand is een groep veelbelovende jonge internationale theologen (die allemaal bezig zijn met een promotieonderzoek) te gast in Kampen. De universiteit draagt de kosten.

De jonge theologen brengen samen tijd door in het verkennen van theologische thema's en het uitwisselen van inzichten. Zij maken gebruik van de onderzoeksfaciliteiten van de universiteit, inclusief de uitstekende bibliotheek, om aan hun project te werken. Om de maand af te sluiten, bereiden de deelnemers een presentatie voor waarin ze de vooruitgang delen die ze tijdens hun verblijf in Kampen hebben geboekt.

Sinds het begin van de pandemie kon de ATSF dit jaar voor het eerst weer plaatsvinden: van 30 mei tot 24 juni.

Tapio Leinonen, promovendus aan de University of Helsinki, behoorde tot de uitgekozen onderzoekers. Hij is de eerste lutherse deelnemer die op een luthers onderzoeksthema promoveert: 'Mozes en leiderschap in Luthers hoorcolleges over Deuteronomium'.

Tapio Leinonen,
University of Helsinki

Tot 2019 was Tapio Leinonen predikant van de Finse 'Seamen's Mission' in de Benelux, uitgezonden door de Evangelisch-Lutherse Kerk in Finland. In die periode woonde hij in Rotterdam. Prof. dr. Sabine Hiebsch heeft hem op een conferentie in Bologna in 2019 leren kennen en is met hem in contact gebleven. Op haar uitnodiging was hij al eerder te gast in Kampen (zie [KBLS-Nieuwsbrief nr. 10, juni 2021](#)).

Prof. Hiebsch was ook zijn contactpersoon tijdens de ATSF. Leinonen besprak de vooruitgang van zijn onderzoek met haar en nam deel aan de activiteiten van de onderzoeksgroep kerkgeschiedenis: het Center for Dutch Reformation Studies (CDRS).

Excursie met de bachelor 1 studenten naar luthers Amsterdam

Op 8 juni jl. ben ik met mijn studenten kerkgeschiedenis van de bachelor 1 op excursie geweest naar luthers Amsterdam. Het was de eerste keer sinds het begin van de pandemie dat de excursie weer mogelijk was. De laatste excursie was met een groep master studenten in 2019.

Wij begonnen de dag bij de Oude Lutherse Kerk aan de Singel. In een ruimte van de lutherse gemeente Amsterdam in de Handboogstraat heb ik de afsluitende colleges van de module gegeven. Deze gingen over het ontstaan van het lutheranisme in de Nederlanden en pragmatische tolerantie in de multireligieuze samenleving. Tevens lazen wij gezamenlijk in close text reading delen uit de inwijdingspreek van de Oude Lutherse Kerk uit 1633. De colleges over Luthers theologie waren al in Kampen gegeven. De excursie is de afsluiting van de module kerkgeschiedenis 1.

Aansluitend kon ik de Oude Lutherse Kerk aan de studenten laten zien. Daadwerkelijk in deze prachtige ruimte te staan maakte het geleerde uit de colleges voor hen tastbaar.

Na een gezamenlijke lunch in het café van het Allard Pierson was Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, sinds 2019 onderdeel van het Allard Pierson, onze tweede stop.

Bij Bijzondere Collecties is ook de bibliotheek van het voormalig Evangelisch-Luthers

Seminarium ondergebracht. Samen met de curator had ik een kleine expositie van oude Lutherdrukken en andere relevante boeken uit de 16e en 17e eeuw voorbereid. Deze lagen op kussens in de regentenzaal. De studenten hadden niet verwacht de boeken letterlijk van zo dichtbij te mogen zien, laat staan doorbladeren. Een student riep

spontaan: 'Zijn wij wel goed verzekerd?' Onder deze werken waren ook Luthers Brief aan de christenen in Nederland

(1523), de twee eerste Nederlandse vertalingen van Luthers Duitse Nieuwe Testament (Antwerpen en Amsterdam, 1523) en de inwijdingspreek van de Oude Lutherse Kerk. De geschiedenis kwam op die manier echt tot leven. Voor de studenten had dit nog veel langer mogen duren.

De afsluiting van de excursie was een bezoek aan het Van Brants Rus Hofje aan de Nieuwe Keizersgracht. Dr. Harry Donga, voorzitter van de regenten van het Hofje, gaf een rondleiding door het gebouw en de tuin en vertelde over de welgestelde lutheraan Christoffel van Brants (1664-1732), die goed bevriend was met Tsaar Peter de Grote. Gebouw en geschiedenis maakten grote indruk op de studenten. Oorspronkelijk werd het Hofje bewoond door behoeftige oudere vrouwen, maar inmiddels zijn er met name christelijke, bij voorkeur lutherse, studenten gehuisvest. Dat leek mijn studenten ook wel wat.

Indruk maakte ook de stoel waar Peter de Grote op dineerde bij zijn bezoek aan Van Brants en die nog steeds in de regentenkamer staat. De studenten vonden de excursie een geslaagde en mooie afsluiting van de module kerkgeschiedenis!

Sabine Hiebsch

In memoriam Mevrouw Boot-Kooiman

Op 11 juni 2022 is op 94-jarige leeftijd te Zelhem overleden Ada Boot-Kooiman. Zij was de dochter van prof.dr. W.J. Kooiman, een van de naamgevers van de KBLS-leerstoel aan de Theologische Universiteit Kampen | Utrecht. Mevrouw Boot-Kooiman was vanaf het begin sponsor van de leerstoel en zeer betrokken bij het werk van prof. dr. Sabine Hiebsch.

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd

Mogen vrouwen op de kansel staan?

Het heeft in verschillende kranten en tijdschriften gestaan en zelfs het NPO Radio 1 Nieuws gehaald: De Nederlandse lutheranen vieren dit jaar dat de lutherse synode honderd jaar geleden, op 12 juni 1922, unaniem vaststelde dat de reglementen van de lutherse kerk ook vrouwen toelieten als predikant.

De vraag daarnaar was gesteld door Laurence Caroline Dufour (1902-1988), toen een negentienjarige lutherse studente theologie in Leiden, die zeker wilde weten dat zij predikante kon worden in haar kerk. De doopsgezinden hadden sinds 1911 en de remonstranten sinds 1920 vrouwelijke predikanten op de kansel. De lutheranen werden het derde kerkgenootschap in Nederland. In de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK) werd pas in 1959 de eerste predikante benoemd, dan nog door de hervormde synode, en weer bijna tien jaar later, in 1968, voor het eerst door een hervormde gemeente. In de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) gebeurde dat pas in 1969.

Wie rond de periode van de fusie tot Protestantse Kerk in Nederland (2003/2004) lid was van de synode herinnert zich nog hoe blij veel vrouwelijke synodeleden in de NHK en de GKN waren dat met de lutheranen meer vrouwen in de synode en in de kerk kwamen, en vrouwen met bestuurlijke ervaring in het ambt. Ik denk dan vooral ook aan ds. Ilona Fritz, de eerste presidente van de lutherse kerk, die in de beslissende jaren vanaf 2001 de fusie voor de lutheranen in goede banen leidde. Zij sprak bij de opening van de tentoonstelling 'Lutherse vrouwen op de kansel (1922-2022)' in het Luther Museum Amsterdam (zie elders in deze KBLS-Nieuwsbrief) en memoreerde hoe zij als lid van het trio-moderamen voor sommige hervormde en gereformeerde collega's de eerste vrouw was met wie zij in bestuurlijke taken op hoog niveau te maken kregen en die daar in het begin moeite mee hadden.

Ds. Haumersen (1881-1967) werd in 1929 de eerste lutherse predikante, niet alleen in Nederland maar ook wereldwijd.

Dat de kleine lutherse kerk in Nederland, van oudsher één van de slechts getolereerde religieuze minderheden, hierin een voortrekkersrol vervulde, mag internationaal nog wat beter bekend worden.

Toen ik op social media de tentoonstelling aankondigde, die ik als gastcurator voorbereide, reageerde een collega in Denemarken heel verbaasd. Hij was er altijd van uitgegaan dat Denemarken in 1948 de eerste lutherse kerk was met een vrouwelijke predikant.

Het onderzoek dat ik de afgelopen twee jaar in verschillende archieven en collecties verrichtte was spannend en heel leuk om te doen. Met name in het Stadsarchief Amsterdam, waar onder andere het archief van de lutherse synode zich bevindt, werkte ik op een gegeven moment met zoveel inventarisnummers tegelijk dat ik een eigen

rolkast kreeg waardoor de medewerkers niet telkens met de zware mappen heen en weer hoefden te lopen.

De eerste resultaten van dit onderzoek zijn nu in een Nederlands artikel gepubliceerd, in *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* (zie elders in deze Nieuwsbrief). Maar ik ben inmiddels al weer terug in de archieven om meer materiaal te verzamelen voor internationale publicaties. Zodat ook dit bijzondere en unieke stuk Nederlandse lutherse geschiedenis zijn plaats zal vinden in de globale geschiedenis van het lutheranisme.

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding

U kunt de leerstoel steunen door een bedrag over te maken op onze rekening, ten name van de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting, of door een meerjarige bijdrage toe te zeggen.

Voor meer informatie over de KBLS en de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch zie onze [website](#).

COLOFON

Secretariaat

E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

Penningmeester

KvK nr.: 68634641
IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41
BIC: INGBNL2A
T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting
E: penningmeester.kblstichting@gmail.com

Prof. dr. Sabine Hiebsch

shiebsch@tukampen.nl

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar:
secretariaat.kblstichting@gmail.com

